

לפענוח "הלולא דרשב"י" וחגיגת ל"ג בעומר ("הוד שבהוד")

Lag b'Omer – What's It All About?
לג בעומר – מה זה בכלל?

ע"פ מחקרו ושיעוריו של הרב אברהם קוסמן

1) פרי עץ חיים לר' חיים ויטאל

בזמן הזה בענין ההולכים על הקבר רשב"י ור"א בנו במירון בל"ג בעומר, אני ראיתי למורי ז"ל זה שמונה שנים, שהלך עם אשתו ועם ביתו, והיה שם ג' ימים ההם. גם העיד לי הר"ס ששנה אחד קודם שהכרתי אותו, שהלך שם לגלח את בנו במשתה ושמחה בימים ההם. גם העיד לי הר"א הלוי, כי הוא היה נוהג לומר נחם בברכת תשכון, וכשמסיים אחר התפלה, אמר מורי ז"ל בשם ר' שמעון בן יוחאי הקבור שם, שאמר לי אמור לאיש הזה, למה הוא אומר נחם ביום שמחתי, לכן הוא יהיה בנחמה בזמן קרוב, וכן לא יצא חודש עד שמת בנו הגדול, וקיבל כוס נחמה עליו, נראה מכל זה, שיש שורש ליציאה זו. והטעם שמת רשב"י ביום ל"ג בעומר, כי מתלמידי רבי עקיבא הנ"ל, שמתו בספירת העומר הנ"ל.

In this printed version of חיים, the date is recorded as the day of רשב"י's passing – but why was the other rabbi saying נחם on that day? And why was it the day of רשב"י's rejoicing, such that נחם was inappropriate?

2) שו"ת חתם סופר חלק ב (י"ד) סימן רלג

אמנם ידעתי כי שמעתי שעכשיו אכשיר דרי וממרחק יבואו ידרושו את ה' בעה"ק צפת ביום ל"ג בעומר בהלולא דרשב"י ז"ל ואם כי כל כוונתם לש"ש שחרם רב בלי ספק ע"ד ודיגולו ודליקו נרות עלי אהבה כמ"ש תוס' ר"פ אין מעמידין אבל מטעם זה בעצמו הייתי אני מן הפרושים כגון דרומאי שלא אצטרך להיות יושב שם ומשנה מנהגם בפניהם ושלא ארצה להתחבר עמהם בזה כי כבר כמה כרכורי' כרכר בפר"ח א"ח סי' תצ"ו בקונטרס מנהיג איסור שלו אות י"ד על המקומות שעושים י"ט ביום שנעשה להם נס מהא דאמרי' פ"ק דר"ה קמייתא בטיל אחרייניתא מוסיפי' בתמי' [ובמקומו טרחתי הרבה לקיים מנהג עיר מולדתי ק"ק פפר"מ העושים פורים ביום כ' אדר א'] ומנהג מצר' ביום כ"ג אדר שלפנ"ד דאמרי' הוא מהאי ק"ו משעבוד לחירות אמרינן שירה ממיתה לחיים לא כ"ש אבל לקבוע מועד שלא נעשה בו נס ולא הוזכר בש"ס ופוסקים בשום מקום ורמזו רמזיה רק מניעת הספד ותענית מנהגא הוא וטעמי' גופא לא ידענא ובסידור מהר"י עי"כ ע"פ נסתר דהוה כב"ד שכלו חייב והוה זכאי דהיינו הוד שבהוד יע"ש אלא לפ"ז ה' ראוי לקבוע כל טוב בהגיעו לגבורות ביום תשעה למנין בני ישראל אלא שבלא"ה ימי ניסן הם ואין מספידים בו ואי אתיחייב רשותא לכמוני לדבר מה שהי' ל"ל י"ל דכשם שסופרים דרך ירידה ממעלה למטה והי' יום הראשון חסד שבחסד לעומת זה מן נוקבי' עולים ביום הראשון מלכות שבמלכות וכן לעולם חתן וכלה יוצאים זה לקראת זה ופוגש' זה בזה בנצח שבנצח ויום כ"ה למב"י י"ד /ו/ אייר יום בחור פסח שני ולפ"ז ביום ל"ג הוא הוד שבהוד להורות הניצוצות ולעומת זה הוא תפארת שבתפארת להיורדים להעלות בקדש ויש לבחון כי רגלים להתחיל מנהג קצת אבילות מיום ב' אייר עד יום ל"ג לעומר והנה יום ב' אייר הוא ממש ההיפך מיום ל"ג כי אז הוא הוד שבהוד להעולים ותפארת שבתפארת להיורדי' מתחילים להתאבל ביום ח"י אייר הוא ההיפך [מין] ב' אייר כי אז הוא הוד שבהוד להעולים ושמחים בו ומה שכתבתי מהעלאת מטה למעלה כן הוא כי כל ימי הספירה מונחים בין יום שבת ליום נון /ו/ כי ממחרת השבת תספור עד יום נון וידוע מדת שבת התחתונה ונון אימא עילאה הרי שעולים בו וכ"ל ולפי דאי' במדרש שמיים שכלה החררה שהוציאו ממצר' הלכו ג' ימים בלא לחם ואח"כ ירד המן א"כ ה' הורדת המן ביום ל"ג בעומר וראוי לעשות לזה זכר טוב אך הוא נגד ש"ס פ"ע ושם הארכתי מ"מ לעשותו יום שמחה והדלקה ובמקום ידוע דוקא שיהי' תל תלפיות שהכל נפנים לשם לא ידעתי אם רשאים לעשות כן והוה כעין מ"ש רלב"ח במי שנדר לקבר שמואל הנביא יע"ש וכבר עלה בלבי לומר לפמ"ש רמב"ן באגרת הנפלא שלו שכל מקום המקודש יותר מחברו חרוב ושמש יותר מחברו ע"כ הואיל ובער"ה עדיין לא הגיע עד עתה זמן בנינו ע"כ ה' זאת כדי שלא יתישב ירושלים ביתר עז כי לא זכינו לכך מי יתן וזכני ה"ת להיות ממישבים של ירושלים ועכ"פ לא ממחרסים וממחריבים ח"ו להאריך גלות ישראל.

R. Moshe Sopher (d. 1839) was reluctant to join the festivities in צפת and questioned the propriety of establishing a new feast-day; he further challenged the propriety of making any city outside of ירושלים a focal point of celebration and associated it with a Divine plan to keep ירושלים from being rebuilt, as the time was not ripe...

3) רבינו ירוחם - תולדות אדם וחוה נתיב ה חלק ד

אמרו שיש במדרש עד פרוס עצרת והם ט"ו יום עצרת באמרם פרוס הפסח פרוס שהם ט"ו בניסן ובתשרי ובהסירך ט"ו נשאר ל' והם לג' שלמים ומגלחים בבקר של ל"ד כי מקצת היום ככלו ע"כ אינו מהספר.

4) ספר מהר"ל (מנהגים) דיני הימים שבין פסח לשבועות ד"ה [ז] ל"ג

ל"ג בעומר לעולם הוא י"ח באייר. ובשחרית א"א תחינה. במגנצא ובוורמיישא אומרים תחינה בל"ג בעומר. אמר מהר"י סג"ל אע"ג דאיתא בגמרא דתלמידי ר"ע מתו מן פסח עד עצרת, מכל מקום עושין ביום ל"ג בעומר יום שמחה, משום דמתו רק הימים שאומרים בהן תחינה בשבעה שבועות העומר, וכל יום שא"א תחנה לא מתו, והשתא דל מן המ"ט יום של הספירה, ז' ימי החג, וג' ימים דחל בהן ר"ח, שנים לאייר ואחד לסיון, וז' שבתות, פשו להו ל"ב, נמצא דלא מתו רק ל"ב ימים, לכן כשכלו אותן ל"ב ימים שמתו עושין למחרתן שמחה לזכר.

5) שולחן ערוך אורח חיים סימן תצג

נוהגים שלא להסתפר עד ל"ג לעומר, שאומרים שאז פסקו מלמות, ואין להסתפר עד יום ל"ד בבקר אלא א"כ חל יום ל"ג ערב שבת שאז מסתפרין בו מפני כבוד השבת. הנה: ובמדינות אלו אין נוהגין כדבריו, אלא מסתפרין ביום ל"ג ומרבים בו קצת שמחה ואין אומרים בו תחנון (מהר"ל ומנהגים). ואין להסתפר עד ל"ג בעצמו ולא מבערב (מהר"ל). מיהו אם חל ביום ראשון, נוהגין להסתפר ביום ו' לכבוד שבת (מהר"ל). ומי שהוא בעל ברית או מל בנו, מותר להסתפר בספירה לכבוד המילה. (הנהרות מהגים).

Codes from Provence, Germany and identifying the practices of the day.

6) תלמוד בבלי מסכת מכות דף כד עמוד ב

שוב פעם אחת היו עולים לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם. כיון שהגיעו להר הבית, ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ור"ע מצחק.

R. Akiva looked at the destroyed מקדש and saw the seeds of rebuilding, while his colleagues and teachers wept at the sight.

7) מנהגי א"י מן הגניזה – סדר תעניות

the 18th of אייר (=לג בעמר) is a **fast day** for the death of יהושע בן-נון and "the earthquake" (?)

8) כת"י פרע"ח

גם כשטן מלך ההלכות על כרחי ראב"ד וראש בנידון בזמן לך אע"פ איני דאית ליה זאה וראש
 שנים נהיה טמא אע"פ אע"פ וכו' וישם בהם גם העיר ה'לך כי הוא היה יתגאור משי
 נחם וכל נבוכדנצר וראש וכו' וישם התורה ה'לך זאה ששם ראב"ד ע"ה ה'לך זאה לראש הנה
 טאפה הוא אע"פ שם ביום ראשון וטמא 19/18 ביום לך לטור כי הוא עמארי רב אהונת
 טא לך לטור לך הוא יהיה נבוכדנצר וכן היה לראש חז"ל ע"ה זאה בטגמא וקלכס עמארי
 דאה זאה כ"ט זאה

9) תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נח עמוד א

במתניתא תנא משמיה דרבי עקיבא: לך ה' הגדלה - זו קריעת ים סוף, והגבורה - זו מכת בכורות, והתפארת - זו מתן תורה, והנצח - זו ירושלים, וההוד - זו בית המקדש.

Glory – refers to the Mikdash

10) Letter of Cyril, bishop of Jerusalem (4th century)

6) At the outset, when they wanted to lay the foundations of the Temple on the Sunday previous to the earthquake, there were strong winds and storms, with the result that they were unable to lay the 'Temple's foundations that day. It was on that very night that the great earthquake occurred, and we were all in the church of the Confessors, engaged in prayer. After this we left to go to the Mount of Olives, which is situated to the east of Jerusalem, where our Lord was raised to His glorious Father. We went out into the middle of the city, reciting a psalm, and we passed the graves of the prophets Isaiah and Jeremiah, and we besought the Lord of the prophets that, through the prayers of His prophets and apostles, His truth might be seen by His worshippers in the face of the audacity of the Jews who had crucified Him.

12) This event took place on Monday at the third hour, and partly at the ninth hour of the night. There was great loss of life here. (It was) on 19 Iyyar of the year 674 of the kingdom of Alexander the Greek. This year the pagan Julian died, and it was he who especially incited the Jews to rebuild the Temple, since he favored them because they had crucified Christ. Justice overtook this rebel at his death in enemy territory, and in this the sign of the power of the cross was revealed, because he had denied Him who had been hung upon it for the salvation and life of all. All this that has been briefly written

11) מלכים א, ו, א, לו

ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית בחדש זו הוא החדש השני למלך שלמה על ישראל ויבן הבית לה'... בשנה הרביעית יסד בית ה' בירח זו:

12) עזרא פרק ג:ח

ובשנה השנית לבואם אל בית האלהים לירושלם בחדש השני החלו זרבבל בן שאלתיאל וישוע בן יוצדק ושאור אחיהם הכהנים והלויים וכל הבאים מהשבי ירושלם ויעמידו את הלויים מבין עשרים שנה ומעלה לנצח על מלאכת בית ה':

